

8. Ghimire D. P. The Perseverance of Life: Exploring the Struggle for Existence in Hemingway's The Old Man and the Sea. *Journal of Parroha Multiple Campus (IRJPMC)*. 2023. Vol. 2(1). Pp. 81–92.
9. Hemingway E. For Whom the Bell Tolls. New York : Charles Scribner's Sons, 1940. 471 p.
10. Killinger J. Hemingway and Dead Gods: A Study on Existentialism. University of Kentucky Press, 1960. 114 p.
11. Lodge D. Hemingway's Clean Well Lighted Puzzling Place. *Essays on Criticism*. 1971. Vol. 21. Pp. 33–54.
12. Meyers J. Hemingway: A Biography. London : Macmillan, 1985. 644 p.
13. Sartre J. P. Existentialism and Human Emotions. New York : Citadel Press, 1957. 96 p.
14. Smith P. A Reader's Guide to the Short Stories of Ernest Hemingway. Boston : G.K. Hall, 1989. 407 p.
15. Young P. Ernest Hemingway. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1959. 156 p.

Стефак А.М.

здобувачка вищої освіти

Ушневич С.Е.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ ЖІНКИ В РОМАНІ А. ДЖ. КРОНІНА “VIGIL IN THE NIGHT”: ДЕСТРУКЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ КАНОНІВ

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню художньої моделі жінки в англійській літературі в історичному дискурсі та трансформації стереотипів у романі ХХ століття. Розглянуто основні літературні стереотипи та особливості їх функціонування в різних епохах. На матеріалі роману А. Дж. Кроніна *Vigil in the Night* показано поєднання традиційних рис жіночих образів із прагненням до самостійності. У творі формується перехідна модель жінки, у якій традиційні уявлення взаємодіють із модерними тенденціями емансипації.*

***Ключові слова:** жіночий образ, художня модель, історичний дискурс, стереотип, англійська література.*

Stefak A., Ushnevych S. The artistic model of women in A. J. Cronin's novel "Vigil in the night": the destruction of traditional canons. The article is devoted to the study of the artistic model of a woman in English literature within a historical discourse and to the transformation of stereotypes in the twentieth-century novel. The main literary stereotypes and the peculiarities of their functioning in various historical periods are examined. Based on A. J. Cronin's novel Vigil in the Night, the combination of traditional features of female characters with their aspiration for independence is demonstrated. The novel presents a transitional model of womanhood in which traditional views interact with modern tendencies of emancipation.

Key words: female image, artistic model, historical discourse, stereotype, English literature.

Актуальність дослідження. Актуальність роботи зумовлена зростанням наукового інтересу до гендерних студій та переосмисленням способів художньої репрезентації жінки в літературі. Аналіз жіночих образів дає змогу простежити трансформацію суспільних уявлень про роль жінки, а також виявити взаємодію традиційних і модерних моделей жіночності в художньому тексті.

Репрезентацію жіночих образів досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні автори. Серед них П. Баррі, Н. Ауербах, М. Фергюсон, Дж. Лукас, С. Орденіза, О. Огульчанська, Н. Тарасова та Т. Рижкова тощо.

Метою статті є дослідження художньої моделі жінки в романі А. Дж. Кроніна *Vigil in the Night* та з'ясування особливостей поєднання традиційних стереотипних уявлень про жіночність із новими тенденціями жіночої емансипації.

Виклад основного матеріалу Література, як відомо, не існує поза суспільним контекстом. Як влучно зауважує П. Баррі, вона виступає «найважливішою формою соціалізації», адже визначає прийнятні версії «фемінного» та здатна окреслювати можливі покликання й прагнення жінки [2, с. 144]. Повторюваність певних типів жіночих персонажів у різні історичні епохи свідчить про існування стійких моделей фемінності, що відтворюють домінуючі суспільні очікування, себто стереотипи.

Стереотип, згідно з Кембриджським словником, визначається як «усталене уявлення, про когось або щось, яке є зазвичай помилкове» [8]. Дане поняття характеризується конкретністю, схематичністю, однобічністю, національною зумовленістю [1]. Художня модель жінки створена насамперед соціальним середовищем, яке породжує соціальні стереотипи, а з них у свою чергу виокремлюють гендерні, які за визначенням А. Мартинюк відображають «систему цінностей, що ґрунтується на концептуальних категоріях

фемінінності та маскулінності в колективній свідомості суспільства» [3, с. 47]. На цій основі виникають літературні стереотипи, тобто типізовані моделі персонажів, однак вони, як стверджує М. Фергюрсон, є «обов'язковим елементом характеротворення» та можуть бути відтворені або ж модифіковані автором [8, с. 35].

Так, виокремлюють декілька найпоширеніших літературних стереотипів про порядну та чуттєву жінку, де перша уособлює мораль і порядок, а друга асоціюється зі спокусою; сентиментальну героїню XVIII ст., себто моральний ідеал; «звільнену жінку», яка освічена, але все ж обмежена приватним простором; «American Girl» – освічена, проте соціально залежна [9, с. 206-217].

На нашу думку, кожна епоха по-своєму інтерпретувала або наслідувала стереотипні уявлення. До прикладу, згідно з Арістотелем, антична жінка виступає як пасивна та нераціональна «інертна матерія». У Середньовіччі існує дві художні моделі: жінка як ідеал чистоти на подобу Діви Марії (Уна в «Королеві фей» Е. Спенсера) або винуватиця гріхопадіння як Єва, тому присутній образ відьми, а також повії чи хитруні як от в «Розповіді Батської ткалі» Дж. Чосера [10, с. 8]. В епоху Ренесансу у літературі активно обговорюється право жінки на владу через коронацію Єлизавети I. Визначальним для Просвітництва є доробок Дж. Остін, у творчості якої жінки є раціональними та освіченими героїнями, однак шлюб все ж залишається їхньою головною метою [5]. У вікторіанський період співіснують такі моделі як «the angel» «the demon», «the old maid», and «the fallen woman» [6]. Поема К. Патмора «The Angel in the House» (1854) утверджує уявлення про жінку насамперед як дружину, покликану догоджати чоловікові [11]. Однак на початку XX століття модернізм переорієнтовує літературу на внутрішній досвід особистості, що найяскравіше відображено у творчості В. Вулф. Поряд із модерністськими експериментами зберігається традиція соціального реалізму, в межах якої відбувається подальша трансформація жіночої моделі.

Яскравим прикладом є творчість А. Дж. Кроніна, де жінка постає продуктом соціальної структури, тому часто риси та рішення героїнь є наслідком середовища, епохи та усталених гендерних очікувань даного періоду. Як зазначає О. Огульчанська, А. Кронін, зображуючи персонажів, робить акцент на міміці, жестах, інтер'єрі та внутрішніх міркуваннях, а також вдається до моделювання фатальних ситуацій, що спонукають героїв до морального вибору [4, с.114].

Головна героїня Енн Лі роману «Vigil in the night» виступає ідеалізованим образом медсестри. Автор дуже детально змальовує її портретну характеристику, визначаючи її одразу через професійну сферу: «... *Anne Lee looked absurdly young to be a fully trained nurse. She was only twenty-four. Her uniform, in its blue-and-white neatness, became her perfectly. Her immobility held*

watchfulness.» [7]. Показовими є і прагнення самої героїні, яка прагне досягнення справедливості та достатку для всіх медсестер: «*What I do care about is improving conditions for the nurses, getting a fair deal for them. That's the ambition of my life*» [7]. З одного боку, бачимо відхід від зображення жінки тільки через шлюб, але жертівність та служіння від вікторіанської моделі жінки і надалі є характерними, хоча вже у соціальному контексті. Зрештою, це свідомий вибір героїні, як і рішення взяти провину сестри на себе: «*For Lucy's sake she lied deliberately*» [7]. Отже, Енн поєднує моральні ідеали минулого з новою моделлю жінки як самостійного морального суб'єкта. Попри це, у художньому вимірі Енн ще досі патріархальний порядок. У лікарні чітко простежується ієрархія, в якій чоловіки лікарі є головними, а жінки медсестри – підлеглими. Досить показовими у цьому плані є сцени словесних перепалок Енн з лікарем магістрантом Кайлі. Він представляє себе зверхньо: «*Doctor George Caley... I'm the house surgeon here. Next time I come in the ward you stand up and take notice.*» [7]. Крім того, вимагає шанобливого звертання до себе: «*Yes, what? Don't you know that you must address me as 'sir'?*» [7]. Енн, перебуваючи у скрутному становищі, нічого не залишається як взяти до уваги дані настанови і слідувати їм: «*Very well, sir Anne said in a low, distinct tone*» [7]. Авторська ремарка про тон її голосу показує, що вона не може дозволити собі відкритий конфлікт, бо ризикує професійним становищем, але в той же час зберігає почуття власної гідності, не втрачаючи самоконтроль. Під час ще одної зустрічі з Кейлі Енн займає вже домінуючу позицію завдяки браку знань лікаря: «*You wouldn't wish me to give Number 15 a fatal dose—even if it was your orders. Would you, sir?*» [7]. Помітно, що звертання «sir» зберігається, але набуває іронічного змісту, а отже Енн не залишається в межах традиційного образу підлеглої.

Маємо також зазначити, що автор не приписує героїні надмірної емоційності. Найменші думки про свої почуття відкидаються: «*Even if what you say were true, I belong to a profession which doesn't admit of marriage*» [7]. Вона не готова пожертвувати своєю службою заради традиційної ролі дружини, що свідчить про нове сприйняття жінки свого майбутнього, але тут важливо зауважити, що такі орієнтири не повністю сформовані власним бажанням, а упередженнями, бо почуття у неї до лікаря Прескотта все-таки є, і лише у кінці твору вона усвідомлює та зізнається про це. Шлюб чи стосунки у Кроніна не постає головним досягненням жінки, а елементом її історії. Таким чином, Енн виступає автономною героїнею у романі А. Кроніна, що не відображає давніші античні сприйняття про жінку. Автор наділяє її здебільшого позитивними рисами, тому простежується деяка ідеалізація образу жінки як це було поширено у середньовічній літературі. Шлюб не постає орієнтиром для цієї

героїні як це було в епоху Просвітництва, але жертвність від вікторіанської моделі все ж зберігається.

Щодо сестри Енн, то вона зображена як інша модель жінки в тих же соціальних умовах. Вже на етапі опису зовнішності автором закладено особистісні риси для кожної героїні. У Енн – стриманість та дисциплінованість, а в Люсі безтурботність, легковажність: «*At her best she looked roguish, bold, and full of fun*» [7]. Зокрема, через ці риси Люсі згубила життя дитини на початку твору.

Світоглядна різниця між сестрами також особливо виразна у ставленні до шлюбу й матеріального комфорту. Вийшовши заміж за Джона, вона пише листа Енн, в якому зазначає: «*We have taken a pet of a house in Muswell Hill and I am having the time of my life choosing curtains and rugs and furniture and everything. Joe gave me the most expensive*”—*the adjective was twice underlined*—*“silver-fox fur as a wedding present, also a fitted dressing case. It’s a gem*» [7]. У центрі її нарративу опиняється матеріальний добробут і комфорт. Перед читачами з’являється вже знайома модель жінки, для якої шлюб є способом соціальної стабілізації та підвищення життєвого рівня. Вона не розділяє таких же поглядів як її сестра: «*But I don’t see things as you do. I know you’re out to improve conditions for the nurses. But that’ll happen about two thousand years after we’re both dea... I want to get something out of life...And, the world being what it is, that seems to me about all that matters*» [7]. Бачимо, що Люсі не ставить під сумнів соціальний порядок і не прагне його змінити. Таку позицію не варто розглядати вороже порівнюючи з реформаторським прагненням Енн. А. Кронін показує іншу модель жінки, яка усвідомлюючи свою безпорадність та маючи інші пріоритети, не хоче наслідувати життя своєї сестри. З одного боку, це егоїстично, а з іншого боку, прагматичніше.

Письменник А. Кронін не зводить Люсі до поверхневого стереотипу легковажної жінки. Для того, щоб простежити розвиток особистості героїні, автор, по суті, змушує її пережити той самий виклик, який стався на початку твору, а саме: догляд за смертельнохворою дитиною. Тут вона діє відчайдушно, але професійно: «*She bent forward frantically and, lifting the limp form of the child, pressed her mouth against the almost lifeless lips. ... But there came a moment when she stopped. The child was breathing again, softly but regularly*» [7]. Героїня сприйняла порятунок цієї дитини як спокуту минулої фатальної помилки. Отже, автор руйнує можливість трактування Люсі як суто емоційної чи слабкої постаті. Знову ж таки, це не пасивна антична модель творі, а автономна із здатністю приймати рішення, які несуть за собою наслідки. Спочатку може здатися, що Люсі є повним відображенням грішного образу Єви, який протиставляється Енн, себто моральному ідеалу. Водночас не є покірною та морально бездоганною жінкою вікторіанської епохи. Загалом, представлено

образ іншої жінки, яка дбала в першу чергу про своє благополуччя та попри свої попередні помилки була здатна до саморефлексії. Така тенденція тяжіє до реалістичної традиції зображувати героїв з їхніми сильними сторонами та суперечностями.

Щодо другорядних героїнь роману, то вони або відображають усталені соціальні рамки, або все ж прагнуть вийти з них. До прикладу Місіс Боулі, пацієнтка Енн, уособлює традиційну вікторіанську жіночу модель часто зображену в літературі: шлюб її головне досягнення, яке її і ув'язнило: «*Married to poor young Matt Bowley thirty years ago, she had been an active, energetic girl. But Bowley's rise had reacted curiously upon her nervous system. Wealth had enabled her to develop those strange idiosyncrasies of temperament, those imaginary ailments, which poverty had denied her*» [7]. Вона не діє в публічному просторі та не була зреалізована професійно. Стереотипним є і її уявлення про жінок, а зокрема про медсестер: «*When the wife's ill, you try to steal the husband under her very nose. It's one of the tricks of your pretty little trade.*» [7]. Відбувається повне знецінення всієї праці Енн та зарахування її до колективного образу «молодої медсестри-спокусниці», що, по суті, перекликується з амбівелентним сприйняттям жінки, як це було у Середньовіччі.

Самі медсестри, перебуваючи в жахливих умовах, або повністю розчаровані своїм становищем, або як Енн все ж роблять мінімальні кроки, аби змінити систему, як от медсестри Нора, Енн, Гленні, Нерс Доу, Нерс. Героїня, яку можна віднести до першого типу є сестра Марта, яка дає чіткі настанови Енн, що близькі до вікторіанського ідеалу «angel in the house»: «*Have a home of your own and a lot of children. They'll give you all the nursing you want. And believe me, it's the only kind of nursing any real woman wants*» [7]. Сестра Марта артикулює не лише особисту думку, а й соціальний дискурс, у межах якого жіноча професійність часто сприймалася як відступ від «істинної» жіночності.

Висновки. Письменник А. Кронін пропонує читачам галерею жіночих образів вже зі знайомими або модифікованими рисами. Відтак, його героїні не є відображенням суто однієї художньої моделі чи стереотипу, а радше являють собою зібраний образ. Це не другорядні героїні, а повноправні, автономні персонажі, що не є відображенням античної моделі. Простежується створений автором контраст між героїнями, зокрема між позитивним і негативним образом, що було характерно для середньовічної традиції. Таким чином, у романі відображені як жінки традиційних уявлень, поширених у вікторіанську епоху, так і ті, що ставили значно амбітніші цілі, аніж вдалий шлюб. Важливим є те, що значну увагу приділено професійній стороні героїнь та їхній ролі у суспільній сфері, а не приватній, що і відрізняє героїнь А. Кроніна від попередніх художніх моделей.

Література

1. Врублевська Т. В. Концепт та суміжні термінологічні одиниці: поняття, лексичне значення, стереотип. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2014. № 7. С. 16–19.
2. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія / ред. Р. Семків. Київ : Смолоскип, 2008. 360 с.
3. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі : монографія. МОН України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : Константа, 2004. 292 с.
4. Огульчанська О. А. Галерея жіночих образів у романі А. Кроніна «Зірки дивляться вниз». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 39. С. 113–117.
5. Тарасова Н. І., Рижкова Т. Ю. Образ жінки в романі Джейн Остін «Гордість та упередження». *Пріоритетні шляхи розвитку науки та освіти*. 2020. С. 64–65.
6. Auerbach N. *Woman and the Demon: The Life of a Victorian Myth*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982.
7. Cronin A. J. *Vigil in the Night*. Kindle ed. 1939.
8. Ferguson M. A. Images of women in literature: An evolution. *Radical Teacher*. 1980. № 17. P. 34–36.
9. Griffin Wolff C. A mirror for men: Stereotypes of women in literature. *The Massachusetts Review*. 1972. Vol. 13, № 1/2. P. 205–218.
10. Lucas J. M., Ordeniza S. Representation of women in literature through different era. *Technoarete Transactions on Language and Linguistics*. 2023. Vol. 2, № 1. Pp. 6–10.
11. Patmore C. *The Angel in the House*. Project Gutenberg, 2003. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/4099>.
12. Stereotype // Cambridge Dictionary : online dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/stereotype>.